

Ромашко О. М.,

старший викладач кафедри
забезпечення державної безпеки
факультету забезпечення державної
безпеки

Київський інститут Національної
гвардії України

(м. Київ, Україна)

Омельченко М. І.,

курсант факультету забезпечення
державної безпеки,

Київський інститут Національної
гвардії України

(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Національна гвардія України (НГУ) функціонує як військове формування, інтегроване в систему Міністерства внутрішніх справ України (МВС). На НГУ покладається виконання низки правоохоронних функцій, що охоплюють охорону важливих державних об'єктів, а також участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку (ОГП). Цей гібридний статус визначає унікальні вимоги до забезпечення безпеки військовослужбовців, оскільки вони діють у правовому полі, що поєднує принципи військової субординації та суворі процедурні вимоги, характерні для поліцейської діяльності [1].

Діяльність НГУ в сфері ОГП, зокрема під час проведення зборів, мітингів та інших масових заходів, регулюється детальною інструкцією, затвердженою Наказом МВС № 1089 від 24 грудня 2019 року. Ця інструкція визначає організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення захисту життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Таке двокомпонентне завдання — підтримання порядку та захист прав громадян — вимагає від військовослужбовця постійної оцінки пропорційності та законності своїх дій, що є першочерговою умовою його правової безпеки [2].

Особливе значення для безпеки військової діяльності в умовах ОГП має чітке законодавче регулювання застосування заходів примусу. У зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації та в умовах воєнного стану, актуалізується Законопроект № 10311, метою якого є не розширення повноважень, а їх систематизація та уніфікація.

Така уніфікація має критичне значення для підвищення правової безпеки військовослужбовців. Законодавчі ініціативи прагнуть забезпечити належне регулювання застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї відповідно до меж та підстав, що діють у законах про Національну поліцію та Державну прикордонну службу України. Це зменшує правову невизначеність для військовослужбовця, забезпечуючи єдине тлумачення стандартів застосування сили, що є життєво необхідним для уникнення звинувачень у перевищенні повноважень. Чітке визначення меж застосування сили (фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї, озброєння та бойової техніки) допомагає запобігти зловживанням та захищає як вразливі категорії громадян, так і самих військовослужбовців від необґрунтованої юридичної відповідальності [3].

Закон України "Про Національну гвардію України" (ЗУ про НГУ) у статті 18 чітко регламентує застосування вогнепальної зброї, встановлюючи перелік вичерпних підстав. Безпека військовослужбовця при несенні служби ОГП напряму залежить від суворого дотримання цих норм. Зокрема, вогнепальна зброя може бути застосована для затримання особи, яка чинить збройний опір або погрожує застосуванням зброї, що загрожує життю і здоров'ю військовослужбовця чи інших осіб.

Окрім правових підстав, фізична безпека військовослужбовців при поводженні зі зброєю забезпечується внутрішніми нормативними актами МВС. Міністерство внутрішніх справ України визначає норми належності, порядок обліку, експлуатації, зберігання та, що найважливіше, заходи безпеки під час користування зброєю та боєприпасами. Деталізація цих заходів є прямим інструментом мінімізації ризику нещасних випадків та підвищення оперативної готовності [4].

Стаття 15 ЗУ "Про Національну гвардію України" встановлює обов'язкові дії військовослужбовців при застосуванні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки. Ці обов'язки створюють основу процедурної безпеки:

1. Надання Домедичної Допомоги: Військовослужбовці зобов'язані у найкоротші строки забезпечити надання домедичної допомоги потерпілим особам.

2. Інформування Медиків: Необхідно повідомити лікарів та медичні заклади, який саме засіб було застосовано.

3. Негайна Звітність: Про самостійне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів чи зброї військовослужбовець повинен доповісти своєму безпосередньому командиру (начальнику) для повідомлення прокурору.

Невиконання цих процедур, незалежно від початкової правомірності застосування сили, автоматично підвищує ризик юридичної відповідальності військовослужбовця. Таким чином, обов'язок негайної звітності та надання допомоги функціонує як критичний механізм правового захисту від можливих обвинувачень у перевищенні повноважень чи недбалості.

Загальні правила застосування спеціальних засобів деталізовані у Постанові Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1024. Ці правила встановлюють категоричні негативні обмеження, які є операційними правилами безпеки вищого рівня. Їхнє порушення є прямим доказом перевищення повноважень.

Наприклад, абсолютно забороняється наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по життєво важливих ділянках тіла, включаючи: голову, шию, ключичну ділянку, статеві органи, поперек (куприк) і в живіт.

Ці обмеження, які є втіленням гуманітарних стандартів, забезпечують юридичну безпеку військовослужбовця: дотримання цих заборон гарантує, що правомірні дії не будуть перекваліфіковані у злочин через надмірну або невинуватану жорстокість [5].

Застосування військовослужбовцями НГУ заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї, озброєння та бойової техніки з перевищенням повноважень, наданих законом, тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Це положення є фундаментальним для розуміння правової безпеки.

Оперативна безпека на рівні підрозділів НГУ, що виконують завдання з ОГП, забезпечується через жорстку стандартизацію складу та організації військових нарядів, визначену Інструкцією, затвердженою Наказом МВС № 1089. Ці організаційні вимоги є основою фізичного захисту особового складу [6].

Головною гарантією фізичної безпеки військовослужбовців на маршрутах патрулювання є обов'язкова вимога до складу військового наряду.

Військовий наряд: Визначається як група озброєних (екіпірованих) військовослужбовців НГУ, які виконують завдання з ОГП. Ця вимога, що наряд має складатися мінімум із двох осіб, є системою взаємного страхування. Це забезпечує: 1) взаємне фізичне прикриття у разі нападу; 2) можливість негайного надання домедичної допомоги або виклику підкріплення; 3) наявність свідка, що є критично важливим для правової безпеки при складанні рапорту про інцидент.

Група оперативного шикування та мобільний резерв: Використання таких понять як "група оперативного шикування" (діє за єдиним планом під єдиним керівництвом) та "мобільний резерв НГУ" (призначений для стабілізації обстановки в разі її загострення) демонструє, що організаційна безпека досягається шляхом централізованого контролю та здатності до швидкої ескалації сил. Наявність мобільного резерву є стратегічним елементом безпеки для патрульних підрозділів, оскільки гарантує, що локальні загострення можуть бути оперативно врегульовані підготовленими силами.

Безпека маршрутів патрулювання забезпечується через їх чітке визначення та контроль. Маршрут патруля — це шлях слідування за встановленим графіком для виконання визначених завдань.

Контроль та реагування: Зони оперативного реагування закріплюються за конкретними військовими нарядами в інформаційно-телекомунікаційній системі "Інформаційний портал Національної поліції України" (ІПНП). Для кожного патруля визначається від двох та більше контрольних точок. Визначення зон та

контрольних точок забезпечує постійний моніторинг розташування наряду та його стану. Цей механізм дозволяє командуванню оперативно виявити відхилення від графіка або місцезнаходження наряду, що є критично важливим для надання негайної допомоги у разі інциденту.

Забезпечення безпеки військової діяльності в ОГП вимагає врахування не лише фізичних загроз, але й внутрішніх психологічних чинників, які можуть вплинути на здатність військовослужбовця приймати законні та пропорційні рішення.

Аналіз професійної діяльності військовослужбовців НГУ свідчить, що вони перебувають під впливом значної кількості психогенних чинників. До них належать фізичні та психічні перевантаження, монотонія, зміна звичайного режиму праці та відпочинку, а також необхідність діяти в ситуаціях із високою невизначеністю початкових даних.

Психологічна нестійкість військовослужбовця який перебуває під впливом стресу та втоми, має знижену здатність до об'єктивної оцінки загрози та пропорційності необхідної відповіді. Це підвищує ймовірність прийняття невідповідних рішень щодо застосування спеціальних засобів або зброї, що може призвести до порушення категоричних обмежень (наприклад, завдати удар кийком по забороненій зоні). Таке порушення, у свою чергу, неминуче спричиняє юридичну відповідальність за перевищення повноважень. Отже, безпека діяльності починається з забезпечення належної психологічної готовності та стійкості особового складу.

Законодавче вдосконалення, яке відбувається в умовах воєнного стану, також включає нові аспекти забезпечення безпеки, пов'язані з високотехнологічними засобами. Законопроект № 10311 пропонує врегулювати функції НГУ щодо застосування засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) для протидії повітряним цілям противника, а також застосування безпілотних повітряних суден (БПС), у тому числі їх озброєння.

Включення РЕБ та озброєних БПС у сферу відповідальності НГУ вимагає розробки нових, високотехнологічних протоколів безпеки. Безпека військової діяльності тепер охоплює не лише захист особового складу під час прямого контакту, але й захист від інцидентів, спричинених дистанційними засобами, включаючи ризик ненавмисного влучання або колатеральних збитків. Це вимагає посиленого навчання та чіткої регламентації зон застосування цих засобів.

Особливості забезпечення безпеки військової діяльності Національної гвардії України при виконанні завдань з ОГП визначаються її подвійним мандатом (військове формування з правоохоронними функціями) та базуються на трьох ключових елементах, кожен з яких є обов'язковим для дотримання:

1. **Правова процедурність:** Безпека досягається через суворе, негайне та повне виконання вимог статті 15 Закону України "Про Національну гвардію України" щодо надання допомоги, звітності та повідомлення прокурора. Ці дії є первинною лінією правового захисту військовослужбовця.

2. **Операційна структура:** Фізична безпека гарантується організаційними вимогами, такими як мінімальний склад військового наряду (не менше двох осіб) та наявність мобільних резервів, що забезпечує взаємне прикриття та оперативну підтримку.

3. **Категорична регламентація примусу:** Юридична безпека військовослужбовця залежить від безумовного дотримання негативних обмежень (заборон на удари по життєво важливих ділянках тіла), встановлених Постановою Кабінету Міністрів України №1024. Порушення цих заборон майже завжди тягне за собою відповідальність за перевищення повноважень.

Список використаних джерел:

1. Приходько І. І. Засади психологічного забезпечення службово-бойової підготовки майбутніх офіцерів технічного профілю Національної гвардії України. Монографія. *Index of* /. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Zasadi_psihologichnogo_zabezpechennya_NGU.pdf (дата звернення: 03.10.2025).

2. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-20#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

3. Interfax-Ukraine. МВС: Новий законопроект не розширює повноваження Нацгвардії, а впорядковує їх. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1057767.html> (дата звернення: 03.10.2025).

4. Про Національну гвардію України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

5. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-п#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

6. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-20#Text> (дата звернення: 03.10.2025).